

ODGOJ I OSPOSOBLJAVANJE ZA POŠTIVANJE PRAVA NA RAZLIČITE SVJETONAZORE I UMIJEĆE DIJALOGA KAO PREDUVJET KONSTRUKTIVNOG SUŽIVOTA U PLURALNOM DRUŠTVU

Jure Zečević Božić

Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, Hrvatska

Ljudsko biće već od začeca nije neka posve „prazna tabla“ (lat. „tabula rasa“) ili „neispisana ploča“ (gr. „pinax agraphos“), jer je mnogo njegovih osobina i potencijala u nekoj mjeri i na neki način uvjetovano i naznačeno već samom njegovom gen(et)skom strukturom. S druge strane ljudsko biće istovremeno ima i sposobnost primanja utjecaja iz svoje okoline i mogućnost (trans)formacije uslijed t(akv)ih utjecaja. Zašto mali Englez progovara engleskim jezikom, mali Kinez kineskim jezikom, a mali Hrvat hrvatskim jezikom? Očito da to nije uvjetovano čovjekovom genskom strukturom nego je rezultat utjecaja iz okoline na njega. Ono što se iz svoga okružja upija od najranije dobi odražava se na čovjeku, zrcali se na njemu, oblikuje ga. Kakve god bile genske strukture i potencijali, od malog se kršćanina utjecajima iz okružja, (pre)odgojem i (re)formacijom, može „načiniti“ revan i janjčar. Jednako tako se od islamskog dječaka s tzv. „Bliskog Istoka“ (pre)odgojem i (re)formacijom može „načiniti“ osviješteni kršćanin ili borbeni ateist. Tijekom razvoja, rasta i formiranja osobe, utjecaji iz okoline, osobito oni koji proizlaze iz odgoja i obrazovanja, od presudnog su značaja za profiliranje u „socijaliziranu“ osobu, u čovjeka koji će u pluralnom lokalnom i globalnom društvu htjeti i znati poštivati različite svjetonazore i biti osposobljen za konstruktivan suživot, ne radeći samo za vlastito dobro (egoizam) nego i za dobro svih članova društva (altruizam i solidarnost).

* * * * *

RELIGIJA I POLITIKA IZMEĐU KOLABORACIJE I ANTAGONIZMA

Muamer Zukorlić

Mešihat Islamske zajednice u Srbiji, Srbija

Rad se bavi kontinuiranim nasljeđivanjima oblika vjerovanja u povijesti ljudske civilizacije i njihovom suodnosu sa političkim sistemima država koje su presudno uticale na promjene ukupnih globalnih prilika čovječanstva. Težište istraživanja baziramo na paralelnom mirnodopskom egzistiranju monoteističke Kraljevine Izrael, na čelu sa vjerovjesnikom ili velikim pobožnjakom, i politeističkim državama Egipat i Heladate, docnije Rimsko carstvo, koje predvode faraoni, vladari i imperatori, gdje prepoznajemo procese međuticaja religije i politike, njihovu usku kolaboraciju i antagonizme.

U Kraljevstvu Izraela Bog (Jahve) je iznad svih vidljivih i nevidljivih svjetova, čiji je Hram u Jerusalemu, središtu kraljevine i vrhovne vlasti. Staleška razlika nastaje prema sposobnostima i mogućnostima pojedinaca, sve dok ne dođe do diobe na južno i sjeverno Kraljevstvo čiji podanici se sukobe oko poštivanja vjerovjesnika koji su pored duhovne imali i kraljevsku moć i onih koji su bili isključivo pronosioci Božije riječi i duhovnosti.

Kod starih Egipćana vrhovno božanstvo je Amon (staroegipat. Tajni bog), čiji hram se nalazi u Tebi, daleko od prijestolnog grada. Dekadencijom monoteističke svijesti, Egipćani razvijaju ideju o božanstvu sunca Ra kao svjetlosne refleksije boga prema zemlji koje nije imalo status boga, što potvrđuje njegova konstantna pojmovna zavisnost od Amona - Amon Ra. Nešto kasnije, faraonu se priznaje status „božijeg sina“, a ponekad i samog božanstva, koji je uslovljen boravkom u Hramu Karnak i priznanjem od sveštenika ovog hrama neko vrijeme prije krunisanja. Relacija Amon - Ra - faraon ukazuje da se ideja o svetom trojstvu pojavila kod starih Egipćana.

Prvotno božanstvo starih Grka jeste Hronos (starogrč. Vanvremensko vrijeme ili Apsolutno vrijeme), Zevsov otac, kome dodaju sina, a kasnije i druga božanstva. Njihov Sveti grad bili su Delfi, što govori da je njihov vjerski život odvojen od političkog, iako su bili izrazito religiozni.

Delfi nisu bili u stanju da de/legitimišu svjetovnog vladara ili političku platformu, ali su značajno uticali na opću svijest istih. Destrukcija ovog sistema počinje dolaskom Helade pod vlast Filipa II Makedonskog i antiteističkom filozofskom strujom, što rezultira dominacijom neograničenog hedonizma u društvu.

Stari Rimljani uglavnom prihvataju grčka božanstava, ali bez Boga, što znači da nemaju zamjenu ni za Amona, niti za Hronosa, već nastavljaju sa idejom božanstava Ra i Zevs, pod imenom Jupiter. Ovo sugerise da je riječ o manje religioznom narodu koji nema čak ni kultno mjesto, ali vjeruje u Edenska polja i zagrobni život, koji njeguje posebnu vezu sa smrću i time motiviše vojsku da žureći u susret smrti širi imperiju. Njihov pad počinje dolaskom Isaa a.s. (Isusa).

Dioklecijan anulira dogovor tranzicije Rimljana i kršćana i pokreće pohode istrjebljenja istih, a svega trinaest godina nakon njegove abdikacije, Milanskim ediktom 313. godine, Rimska imperija priznaje kršćanstvo kao vjeru. Sljedbenici knjige Indžila (Jevandjelja) osvajaju svijest ratobornih stanovnika Rimskog carstva koji počinju prihvatati Knjigu koja širi poruke prijateljstva i mira, uslijed čega vladajuća elita pokreće akcije tristogodišnjeg progona, ubijanja i mučenja svog stanovništva. Iako je Solomonov hram porušen, za kršćane duhovni centar ostaje Jerusalem. Godine 325, Nikejskim saborom kršćani dobijaju i validne knjige za svoje vjerovanje, ali malo poslije toga i poglavara imperatora Justinijana koji objedinjuje duhovnu i svjetovnu vlast. Prevođenjem Biblije na latinski jezik Rim dobija poseban status i postaje središte duhovnog poglavara - pape, a u Bizantiji imperator postaje i poglavar crkve.

Podjela crkve na Katoličku i Pravoslavnu 1054. godine odvija se po modelu diobe drevnih Izraelićana. Iako nije imperator, papa odlučuje o legitimnosti svjetovnog vladara koji istog podržava u svim segmentima, što je slično faraonskom sistemu. Bizantijski patrijarh imperator opstaje do osvajanja Carigrada od strane Mehmeda Fatiha, koji ne dopušta vasseljenskom patrijarhu Genadiju da napusti Konstantinopolj već ga imenuje patrijarhom svih pravoslavaca.

Ovaj čin predstavlja novi oblik laičkog odnosa u društvu.

Prema islamskom učenju, izvor suverenosti vladanja je Božija riječ. Halifa je vođa muslimanske države i zastupnik Božije riječi na Zemlji. Postojanje hilafeta kroz povijest može se podijeliti na period četvorice pravednih halifa i period dinastija. U periodu halifa dominira dosljedna primjena etičkih vrijednosti islamskog učenja, dok je period dinastija obilježen povremeno pravednom vladavinom, nerijetkom upotrebom, a ponekad i zloupotrebom vjere u vladanju, što je najčešće ovisilo o duhovno-moralnom kvalitetu vladara i njegovih pomagača.

Na koncu, u radu se dolazi do zaključka da ukoliko začetke sekularnosti i laiciteta uzimamo od Isusove maksime: „Bogu Božije, a caru carevo“ ili odluke sultana Mehmeda el Fatiha o opstanku vasseljenskog patrijarha u Carigradu bez svjetovne vlasti, odnosno krunisanja Napoleona za imperatora, koji svojim rukama uzima krunu od pape i stavlja je na svoju glavu, smatramo početkom vladavine bez vjere, ni epoha civilne vlasti u blažoj verziji laicizma ili oštrijem sekularizmu nikada se nije potpuno odrekla vjere, bilo u zvaničnim političkim ceremonijama, kao što su zakletve na Bibliju, ili uobičajenoj upotrebi vjere i vjerskih autoriteta za održanje i jačanje vlasti.

Ključne riječi: religija - vjerovanje - politika - Bog - Jahve - Knjiga - Amon - Amon Ra - Hronos - Zevs - Jupiter - kršćanstvo - islam - Kraljevina Izrael - Egipat - Helada - Rimsko carstvo - Bizantija - papa - patrijarh - halifa - faraon - imperator - sultan - laicizam - sekularizam

* * * * *

RELIGIJA I POLITIKA NA PRIMJERU SUVERENOG MALTESKOG REDA SVETOG IVANA

Miomir Žužul

Zagreb, Hrvatska

Već iz samoga naziva Suverenog Vojnog i Hospitalerskog reda Svetog Ivana od Jeruzalema, Rodosa i Malte, evidentna je povezanost religijskog i političkog sukusa. Red je osnovan kao religijski red unutar katoličke crkve u jedanaestom stoljeću, sa idejom da prvenstveno skrbi o zdravlju i preživljavanju svih onih koji su u to vrijeme dolazili u Jeruzalem. Iz izvorišta reda proizlazi i njegovo religijsko poslanje. No u to vrijeme i na tom prostoru brinuti se o nekome bilo je nemoguće ukoliko ta briga nije uključivala i osnovnu dimenziju skrbi - fizičko preživljavanje. S toga Red od samih početaka hospitalerno/religijskoj dimenziji dodaje još jednu, a to je vojna. Pripadnici reda su naoružani i poput još nekih postojećih organizacija postaju vitezovi. Osnovna obilježja iz tog vremena su im crveni, bijelo obrubljeni osmerorubi križ na mantiji, ali i štit i mač. Dok, bar u teoriji, religija može postojati i opstajati bez politika, vojska to ni teoretski ne može. No, manje od sto godina od osnivanja red dobiva još jednu, ovaj put sasvim eksplicitno političko/diplomatsku dimenziju. Godine 1113 poveljom Pape Paskala II, red postaje suveren - drugim riječima samostalan i neovisan od bilo koje vlasti i/ili države. Od tada do danas, preko devetsto godina, Red uspijeva kroz sve povijesne tragedije i mijene održati i svoje religijsko-humanitarno poslanje, ali i vlastitu suverenost. Danas red ima preko 12 000 članova - vitezova i dama, ali i preko 11 000 zaposlenih i gotovo 8 000 dragovoljaca/pomača u humanitarnim misijama diljem svijeta. No isto tako Red ima i diplomatske odnose sa 104 države i diplomatske pozicije promatrača u UN i svim bitnim tijelima UN, i u drugim multilateralnim organizacijama. Povijest reda, njegova misija i uloga nekada i danas u vrlo složenom suodnosu religije i politike tema je ove prezentacije.